

สังคหวัตถุ 4 กับการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง*

SANGAHAVATTHU 4 AND THE CREATION OF A STRONG DEMOCRATIC SOCIETY

จ่านง วงศ์คง, พระมหาอนนท์ อคฺคปญฺโญ

Chamnong Wonkhong, Phramaha Anon Akkapanayo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Chamnong1963@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพหลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมประชาธิปไตย โดยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเท่าเทียม ซึ่งระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะสังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) อัตถจริยา (การทำประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) เมื่อนำสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้กับการสร้างสังคมประชาธิปไตย พบว่า หลักการเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน ความเท่าเทียม และการเคารพในศักดิ์ศรีของมนุษย์ ทาน ส่งเสริมการลดความเหลื่อมล้ำ ปิยวาจา ส่งเสริมการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ อัตถจริยา ส่งเสริมการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และสมานัตตตา สนับสนุนความเสมอภาคในทุกระดับ หลักธรรมเหล่านี้จึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคง ยั่งยืน และสันติสุขอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4; การสร้างสังคม; ประชาธิปไตย

Abstract

This article aimed to study and analyze the potential of the Sangahavatthu 4 in strengthening democratic societies, pointing out that the development of democracy in developing countries is important in creating a just and equal society, where democracy emphasizes the rights, freedoms and participation of the people. The systematic application of Buddhist

* Received April 29, 2025; Revised June 7, 2025; Accepted June 17, 2025

principles, especially the Sangahavatthu 4, consisting of Dana, giving, Piyavaca pleasant speech, Atthachariya, benevolence, and Samanatta, consistency. When the Sangahavatthu 4 are applied to the creation of a democratic society, it is found that these principles help strengthen public participation, equality, and respect for human dignity. Than promotes the reduction of inequality; Piyavaca promotes creative communication; Atthachariya promotes sacrifice for the common good; and Samanatta supports equality at all levels. These principles therefore play an important role in strengthening a truly stable, sustainable, and peaceful democracy.

Keyword: Sangahavatthu 4; Society Creation; Democracy

บทนำ

การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนาเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและความเท่าเทียม ระบอบประชาธิปไตยให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน ทำให้คนในสังคมมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการกำหนดทิศทางของประเทศผ่านการเลือกตั้งที่เสรีและเป็นธรรม การพัฒนาประชาธิปไตยจะช่วยเสริมสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีเสถียรภาพ ส่งเสริมการปกครองด้วยกฎหมาย (Rule of Law) ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการเคารพสิทธิมนุษยชน การพัฒนาทางเศรษฐกิจ และการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (อนันต์ คติยะจันทร์ และคณะ, 2567)

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาประชาธิปไตยต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งสถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนการพัฒนา การสร้างความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในระยะยาว จึงต้องนำเสนอหลักธรรมในรูปแบบที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยโดยใช้หลักพุทธธรรมมีเป้าหมายเพื่อสร้างสังคมที่มีความสงบสุข มีความยุติธรรม และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา การสร้างจิตสำนึกสาธารณะและความรับผิดชอบต่อสังคม ตลอดจนการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้หลักการประชาธิปไตยที่เคารพความแตกต่างหลากหลาย (กรวิษฐ์ บุญมี, 2567)

ในท่ามกลางความท้าทายเหล่านี้ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ถูกนำมาพิจารณาในฐานะแหล่งปัญญาและแนวทางในการพัฒนาสังคมในหลากหลายมิติหนึ่งใน

หลักธรรมที่โดดเด่นและมีความสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างสันติสุขและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คือ สังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน การให้และแบ่งปัน ปิยวาจาการพูดจาด้วยความจริงใจและสร้างสรรค์ อตถจริยา การประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น และสมานัตตาการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย หลักธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างความสามัคคีและความเท่าเทียมในสังคมประชาธิปไตย (สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุยะพรหม, 2566)

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงศักยภาพของหลักสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมประชาธิปไตย โดยจะพิจารณาถึงความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมแต่ละประการกับคุณลักษณะสำคัญของสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคง ตลอดจนอุปสรรคและความท้าทายในการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมที่มีความหลากหลายทางความคิด วัฒนธรรม และผลประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม จริยธรรม และความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

ความเข้าใจในหลักสังคหวัตถุ 4

ความหมายของหลักสังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องมือ หรือหลักธรรม 4 ประการ ที่ช่วยประสานคนหมู่มากให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เป็นเครื่องช่วยขจัดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทำให้คนอยู่ร่วมกันด้วยความรัก โดยมีนักวิชาการให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2561) ได้กล่าวถึงความหมายของ สังคหวัตถุ 4 ว่า คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย 1. ทาน การให้คือการแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน และช่วยเหลือผู้อื่นด้วยสิ่งของต่าง ๆ รวมถึงการให้ความรู้ คำแนะนำ และการสั่งสอน 2. ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่น่ารักจับใจ สร้างความรู้สึกดี และเป็นที่ยรักใคร่นับถือ อันได้แก่ คำพูดที่สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน ก่อให้เกิดความสามัคคี ไม่ตรีจิต รวมถึงคำพูดที่แสดงถึงประโยชน์ มีเหตุผล หลักฐานและสามารถโน้มน้าวให้เกิดความนิยมและยอมรับได้ 3. อตถจริยา คือ การประพฤติที่เป็นประโยชน์ โดยกระตือรือร้นในการช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมถึงการช่วยแก้ไข ปรับปรุง และส่งเสริมในด้านจริยธรรม 4. สมานัตตา ความมีตนเสมอ คือ การวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลายโดยประพฤติปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างสม่ำเสมอ และเท่าเทียมกัน รวมถึงการร่วมรับรู้และร่วมแก้ไขทั้งในยามสุขและยามทุกข์ นอกจากนี้ยัง

หมายถึงการวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ สถานภาพบุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม อย่างถูกต้องตามหลักธรรมในแต่ละสถานการณ์

บุญสิริ ขวลิตรารัง (2529) ได้กล่าวถึงความหมายของ สังคหวัตถุ 4 ว่า ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดเหนี่ยวจิตใจของกันและกัน อันเป็นไปเพื่อการสงเคราะห์กัน ซึ่งมีอยู่ 4 ข้อ 1. ทาน หมายถึง การให้ การแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ เพราะทุกคนย่อมต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุ เช่น ทรัพย์สิน เงินทอง เครื่องอุปโภคบริโภค กำลังกายในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางกาย วาจาในการให้คำแนะนำที่เหมาะสม หรือสติปัญญาในการให้ความรู้และชี้แนะแนวทางต่าง ๆ 2. ปิยวาจา หมายถึง การพูดจาที่ไพเราะและจับใจ คือการใช้ถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน และสร้างความรู้สึกที่ดีต่อผู้ฟัง ตรงกันข้าม หากใช้คำพูดที่ไม่สุภาพหรือไม่น่าพอใจ ก็อาจทิ่มแทงจิตใจ สร้างความเสียใจและความไม่สบายใจให้ผู้อื่น ดังนั้น ทุกคนจึงควรมีสติในการควบคุมความคิดและคำพูด เพื่อสื่อสารด้วยวาจาที่เหมาะสมและสร้างสรรค์ แม้ในยามเหนื่อยล้าจากการทำงาน สติคือสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เราควบคุมคำพูดให้ยังคงไพเราะได้ ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นการเจรจาทางการพูดหรือการแสดงออกใดๆ การมีสติกำกับอยู่เสมอจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น 3. อตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ต่อกัน คือการกระทำสิ่งที่เป็นคุณต่อส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นการต่อองค์กร เช่น โรงพยาบาล มหาวิทยาลัย ชุมชนที่เราอยู่ หรือประเทศชาติ ในขณะเดียวกัน สิ่งใดที่เป็นโทษก็ควรหลีกเลี่ยง การทำประโยชน์นี้สามารถแสดงออกได้ทั้งทางกาย ด้วยการลงมือช่วยเหลือ ทางวาจา ด้วยการเสนอแนะสิ่งที่เป็นประโยชน์ และทางใจ ด้วยการมีจิตใจที่มุ่งมั่นทำความดี ในทุกโอกาสและเวลาที่สามารทำได้ 4. สมานัตตตา หมายถึง การวางตนอย่างสม่ำเสมอ หรือการรักษาความเสมอต้นเสมอปลาย หมายถึง การปฏิบัติตามระเบียบและข้อกำหนดที่ได้บัญญัติไว้สำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย ตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตน เช่นเดียวกับการเคารพกฎระเบียบขององค์กรหรือสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสถานการศึกษา หรือข้อปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์

กล่าวโดยสรุป สังคหวัตถุ 4 คือ หลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) อตถจริยา (การทำความประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานความสัมพันธ์ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม ช่วยขจัดความขัดแย้งและสร้างความรักใคร่สามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน หรือประเทศชาติ

ความสำคัญของสังคหวัตถุ 4

พุทธทาสภิกขุ (2525) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสังคหวัตถุ 4 คือ หลักการสงเคราะห์ หรือเรื่องการสงเคราะห์กันช่วยเหลือซึ่งกันและกันซึ่งประกอบด้วย ทาน คือ

การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน พระพุทธเจ้ามุ่งที่ธรรมทานมากกว่า อมิตทานคือการให้วัตถุสิ่งของ ส่วนธรรมทานเป็นการให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ชี้แนะแนวทางให้บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเองได้ด้วยตนเอง ปิยวาจา คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่น่ารักและน่าเคารพ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเน้นว่าเป็นคำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวาน จริงใจ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้สื่อสารด้วย อัตถจริยา คือ การประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับโลกัตถจริยา ซึ่งเป็นการทำประโยชน์แก่สังคมในวงกว้าง โดยไม่จำกัดอยู่เพียงตนเองและคนใกล้ชิด สมานัตตตา คือ การวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย สามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้อย่างสม่ำเสมอ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) (2550) ได้กล่าวไว้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยทำหน้าที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและประสานความสัมพันธ์ในสังคมหรือหมู่คณะ เพื่อสร้างความสามัคคีและสันติสุขในการอยู่ร่วมกันได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 ดังต่อไปนี้

1. ทาน คือ การให้ทานคือการแบ่งปันสิ่งของที่ตนมีแก่ผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ และเสียสละ โดยมีได้มุ่งหวังให้ตนเองร่ำรวยขึ้นหรือถึงกับหมดตัว แต่เป็นการแสดงออกถึงไมตรีจิต ผู้ให้ไม่จำเป็นต้องมีฐานะดีกว่าผู้รับเสมอไป และการให้ยังครอบคลุมถึงการช่วยเหลือด้วยปัจจัยสี่ ทุนทรัพย์ สิ่งของ รวมถึงการให้ความรู้และความเข้าใจด้วย

2. ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่เปี่ยมด้วยความรัก ความสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง รวมถึงการชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล หลักฐาน และชักจูงไปในทางที่ดีงาม หรือเป็นการแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ และพูดให้เกิดความเข้าใจอันดี ความสามัคคี ไมตรีจิต ก่อให้เกิดความรักใคร่ นับถือ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การสื่อสารที่ดีมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับฝ่ายประชาสัมพันธ์ หากขาดปิยวาจา แม้โครงการหรือกิจกรรมจะดีเพียงใดก็ยากที่จะโน้มน้าวใจสมาชิกในกลุ่มได้

3. อัตถจริยา การลงมือช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกาย และกระตือรือร้นในการสนับสนุนกิจการต่าง ๆ รวมถึงการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งการช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และการส่งเสริมพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ให้ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีงาม

4. สมานัตตตา การวางตนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย การให้ความเสมอภาคและการปฏิบัติต่อสมาชิกในกลุ่มและบุคคลทั่วไปอย่างสม่ำเสมอ โดยไม่เอารัดเอาเปรียบผู้ที่ย่อยกว่า และมีความเสมอภาคในการร่วมสุขร่วมทุกข์

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) (2528) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ สังคหวัตถุ 4 ไว้ว่า เป็นหลักสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน การให้เพื่อสงเคราะห์นี้ หมายถึง การให้เพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจ ร้อยรัดใจให้รวมกันเป็นหมู่และเห็นอกเห็นใจกัน รักใคร่นับถือ สนิทสนมกันมั่นคง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการจัดตั้งกองทุนช่วยเหลือเพื่อนครู ซึ่งเกิดจากการเสียสละเงินของผู้สมัครใจเป็นสมาชิกในกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ก่อนที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด กลุ่มบริหารจัดการด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปันสิ่งของ ความรู้ คำแนะนำ รวมถึงการเสียสละแรงกายและเวลาเพื่อส่วนรวม นอกจากนี้ การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ อ่อนหวาน เป็นที่รัก และซาบซึ้งใจ ยังช่วยสร้างความสามัคคี มิตรไมตรี และความรักใคร่นับถือ ตลอดจนการยอมรับในกฎ กติกาที่ตกลงร่วมกัน ทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติร่วมกัน และผลประโยชน์ที่ได้รับร่วมกัน คือมิตรภาพที่ดี ซึ่งเป็นแรงจูงใจในการแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสรุป สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญที่เน้นการสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสร้างความสามัคคี ประกอบด้วย ทาน การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยเฉพาะธรรมทาน ปิยวาจา การสื่อสารด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ จริงใจ และเป็นประโยชน์ อตถจริยา การประพฤติปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น และสังคม และสมานัตตตา การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน หลักธรรมเหล่านี้มีบทบาทในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานความสัมพันธ์ และส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คณะและสังคมโดยรวม

ความเข้าใจในประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democracy) เป็นระบอบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับอำนาจของประชาชน โดยประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ไม่ว่าจะเป็นโดยตรง เช่น การลงประชามติ หรือโดยอ้อม เช่น การเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา โดยมีนักวิชาการให้ความหมายแตกต่างกัน ดังนี้

Lindsay (1951) ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่ามนุษย์สามารถตกลงทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดร่วมกันได้ และในทำนองเดียวกันก็มีวิถีชีวิตของแต่ละปัจเจกชนได้ เกิดจากการยอมรับนับถือเคารพนับถือบุคลิกภาพซึ่งกันและกันมากพอเราก็สามารถจะหาหลักเกณฑ์ของระบบสิทธิเสรีภาพซึ่งทำให้บุคคลบรรลุถึงชีวิตอันเสรีได้ ซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดในทัศนะของเขา คือ การปรึกษาหารือถกเถียงกัน ดังนั้น จากความหมายดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เราต้องยอมรับและเคารพในความแตกต่างของบุคลิกภาพไม่ควรนำความคิดของตนเองไปตัดสินหรือจำกัดว่าบุคลิกภาพแบบใดจึงเป็นที่ยอมรับ เพราะมนุษย์

มีความหลากหลาย การทำความเข้าใจกันควรเกิดขึ้นผ่านการพูดคุยแลกเปลี่ยนอย่างเปิดใจ โดยปราศจากอคติหรือทิฐิมานะเป็นอุปสรรค

Carlton (1975) ให้ความหมายประชาธิปไตย คือ การใช้ความพยายามก้าวไปสู่ชีวิตที่ดีงามเพื่อประชาชนของคนทุก ๆ คน โดยไม่หยุดยั้ง นั่นก็คือ การให้เสรีภาพของแต่ละคนให้มากที่สุด พร้อม ๆ กับการให้ความคุ้มครองชีวิต ความปลอดภัย การสงเคราะห์ และการมีโอกาสในชีวิตที่กว้างขวางที่สุดสำหรับทุกคน เท่าที่ธรรมชาติจะอำนวยเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพให้เต็มที่ที่สุด และส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้มากที่สุด

สมบัติ อารังธัญวงศ์ (2547) ได้อธิบายถึงลักษณะของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยด้วยการแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตยมี 5 ลักษณะ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วม (Participation) ประชาธิปไตยถือว่าเป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนกับรัฐมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งในแง่ของปัจจัยนำเข้า กล่าวคือ ประชาชนเป็นผู้กำหนดและมีอิทธิพลต่อรัฐบาล และในแง่ปัจจัยนำออก กล่าวคือ รัฐบาลออกนโยบายและกฎหมายตอบสนองต่อข้อเรียกร้อง ความต้องการของประชาชน ดังนั้น ประเด็นการมีส่วนร่วมจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างประชาชนกับรัฐบาลตามที่กล่าวมา เนื่องจากภายใต้ระบอบนี้ประชาชนเป็นผู้คัดเลือกคนที่จะมาเป็นรัฐบาล ในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะต้องให้สิทธิการเลือกตั้งแก่คนทุกคนที่อยู่ในวัยที่กฎหมายกำหนด โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเพศ ชนชั้น ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม สีผิว ศาสนา ความเชื่อ นอกจากนั้นการเลือกตั้งต้องดำเนินไปอย่างอิสระเสรี ทั้งในตัวผู้เลือกและพรรคการเมืองที่ลงสมัครรับเลือกตั้งอย่างหลากหลาย ปราศจากการบังคับขู่เข็ญ การใช้อำนาจสินจ้าง การซื้อสิทธิขายเสียง การเลือกตั้งต้องเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองไม่เพียงด้านการเลือกตั้งเท่านั้น ประเทศที่เป็นประชาธิปไตยประชาชนต้องได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้านอื่น ๆ ด้วย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ สิทธิ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม การวิพากษ์วิจารณ์นโยบายและการดำเนินงานของรัฐบาล เป็นต้น

2. พหุนิยม (Pluralism) คำว่า พหุนิยม หมายถึง ความแตกต่าง หลากหลายด้านต่าง ๆ ในสังคม ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและกลุ่ม ซึ่งมีสิทธิเสรีภาพที่จะดำเนินชีวิตตามความคิด ความเชื่อของตนหรือกลุ่มของตน มีอิสระที่จะคิดเห็นแตกต่าง หลากหลายและมีอิสระในการที่จะแสดงออกถึงความแตกต่างเหล่านั้น トラバドที่ไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ระบอบประชาธิปไตยให้สิทธิแก่คนทุกคนทุกกลุ่ม ซึ่งมีความคิดความเห็น ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกันหลากหลาย มีอิสระในการติดต่อสัมพันธ์กับรัฐบาลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่มีใครหรือกลุ่มใดสามารถอ้างสิทธิพิเศษเหนือคนอื่นหรือกลุ่มอื่นและ

กีดกันคนอื่นหรือกลุ่มอื่นไม่ให้รัฐบาลรับฟังหรือให้ความสนใจได้ หากสังคมใดก็ตาม ความคิดของคนบางคนหรือบางกลุ่มถูกปิดกั้น ย่อมเป็นที่สงสัยได้ว่าความเป็นประชาธิปไตยของสังคมนั้นอยู่ในขั้นที่มีปัญหา

3. การพัฒนานิยม (Developmentalism) หมายถึง การที่ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่พัฒนาศักยภาพของความเป็นมนุษย์ให้คนเราสามารถตระหนักรู้ถึงพฤติกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการประชาธิปไตย เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในฐานะที่เป็นพลเมืองซึ่งเห็นถึงความสำคัญของคะแนนเสียงของตนว่ามีคุณค่า มีความหมายไม่ใช่การตัดสินใจเลือกโดยไม่ได้ตระหนักรู้ว่าการกระทำของตนมีความหมายว่าอย่างไร

4. การปกป้องคุ้มครอง (Protection) ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่จำกัดการใช้อำนาจของรัฐไม่ให้มีมากจนเกินไปจนนำไปสู่การทำลายสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการพื้นฐานที่สำคัญในรูปแบบการปกครอง การปกป้องคุ้มครองประชาชน ยับยั้งการใช้อำนาจของรัฐบาลปรากฏในหลายรูปแบบผ่านกลไกที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ ได้แก่ การให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในการแสดงความคิดเห็น ตีพิมพ์ หรือรายงานข่าว การรวมกลุ่มหรือสมาคมการตรวจสอบและถ่วงดุลไม่ให้องค์ใดองค์หนึ่งมีอำนาจมากจนเกินไป หรือการที่รัฐธรรมนูญกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของนักการเมืองเพื่อป้องกันไม่ให้ผูกขาดอำนาจไปตลอดชีวิต

5. การดำเนินงาน (Performance) การปกครองในระบอบประชาธิปไตยต้องนำมาซึ่งการยกระดับมาตรฐานชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งหลายให้สูงขึ้น ทั้งในด้านปัจจัยสี่ที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิต ดำรงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของประชาชนทั้งหลายให้สูงขึ้น ระดับการศึกษาระดับของรายได้ ความยืนยาวของอายุขัยของประชาชนทั้งหลายให้สูงขึ้น เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องบ่งชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรัฐบาลว่าได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีหรือไม่ หากประเทศใดมีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและมีเทคโนโลยีในระดับขั้นที่สามารถดึงทรัพยากรที่มีอยู่มากนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ไม่ยากแต่กลับปรากฏว่า ประชากรโดยส่วนใหญ่ตกอยู่ในสภาวะยากจนคุณภาพชีวิตต่ำกว่าระดับมาตรฐาน ย่อมต้องนำมาสู่ข้อสงสัยหรือคำถามว่าการดำเนินงานของรัฐบาลนั้นคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักหรือไม่

กล่าวโดยสรุป ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ซึ่งสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองได้ทั้งโดยตรงผ่านการลงประชามติหรือโดยอ้อมผ่านการเลือกตั้งผู้แทน Lindsay (1951) มองว่า ประชาธิปไตยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับความแตกต่างและสามารถตกลงร่วมกันได้ด้วยการปรึกษาหารือ Carlton (1975) เน้นย้ำถึงความพยายามอย่างไม่หยุดยั้งในการสร้างชีวิตที่ดีงามและให้

เสรีภาพ ควบคู่ไปกับการคุ้มครองและให้โอกาสแก่ทุกคน ส่วนสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2547) อธิบายประชาธิปไตยผ่าน 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนพหุนิยม ที่ยอมรับความหลากหลาย การพัฒนานิยมที่ส่งเสริมศักยภาพมนุษย์ การปกป้องคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพ และการดำเนินงานที่ยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

สังคหวัตถุ 4 กับการเสริมสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

สังคหวัตถุ 4 หลักนี้เน้นถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความสามัคคีในสังคม โดยการเสียสละและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่มีความสมานฉันท์ ประชาธิปไตยที่เข้มแข็งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม หลักทวนและอดัจริยาสนับสนุนการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และการพูดจาด้วยคำสุภาพเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ในระบบประชาธิปไตย

ทาน ในทางพุทธศาสนาหมายถึง การให้ การเสียสละ และการแบ่งปันแก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) การให้ในลักษณะนี้ ช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดความเท่าเทียมในโอกาสและการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนในระบอบประชาธิปไตย การส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนหลักความเสมอภาค มิใช่การสงเคราะห์จากผู้ที่มั่งคั่งเหนือกว่า แต่เป็นการยอมรับในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของกันและกัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) ทานจึงมิใช่เพียงการให้วัตถุเท่านั้น แต่ยังเป็นการเคารพสิทธิ ความศักดิ์สิทธิ์ และศักดิ์ศรีของมนุษย์ทุกคน ด้วยเหตุนี้ การปลูกฝังทานในระดับบุคคลและสังคม จึงเป็นวิธีการเสริมสร้างความเสมอภาค และขยายขอบเขตสิทธิและเสรีภาพในสังคมประชาธิปไตยให้เข้มแข็งและมั่นคงยิ่งขึ้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ สุภาพ และจริงใจ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสื่อสารในสังคมประชาธิปไตย การใช้ปิยวาจาทำให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเสรีและสร้างสรรค์ โดยลดความตึงเครียดและหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่ไม่จำเป็น ในระบอบประชาธิปไตย การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมิใช่เพียงแค่การแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี แต่ยังต้องคำนึงถึงความเคารพซึ่งกันและกัน การใช้ภาษาที่สร้างสรรค์และให้เกียรติผู้อื่น เป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ประชาชนและทำให้การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดำเนินไปด้วยสันติวิธี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) ดังนั้น การบ่มเพาะปิยวาจาในการ

สื่อสารจึงเป็นการวางรากฐานที่สำคัญในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

อัตถจริยา คือ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) เป็นการกระทำที่แสดงถึงความเสียสละและความใส่ใจต่อประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตน ในสังคมประชาธิปไตยซึ่งยึดถือการมีส่วนร่วมของประชาชน การกระทำที่สะท้อนอัตถจริยา เช่น การอาสาช่วยเหลือกิจกรรมสาธารณะ การสนับสนุนโครงการเพื่อสังคม หรือการเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ถือเป็นพฤติกรรมที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) การมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ไม่เพียงแต่สร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมเท่านั้น แต่ยังช่วยปลูกฝังจิตสำนึกความรับผิดชอบและความเป็นเจ้าของร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาาระบบประชาธิปไตยที่มีพลวัตและยั่งยืน

สมานัตตตา หมายถึง การวางตนอย่างเสมอกัน ไม่ถือตนว่าสูงกว่าหรือต่ำกว่าผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555) แนวคิดนี้ส่งเสริมความเสมอภาคและการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียม ซึ่งสอดคล้องอย่างลึกซึ้งกับหลักสิทธิและเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ในสังคมประชาธิปไตย ความเสมอภาคไม่เพียงแต่หมายถึงความเสมอภาคทางกฎหมาย แต่ยังครอบคลุมถึงการเคารพความแตกต่างและการให้เกียรติในศักดิ์ศรีของบุคคลทุกคน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549) การปลูกฝังสมานัตตตาช่วยลดการแบ่งแยกชนชั้น ความเหลื่อมล้ำ และความรุนแรงทางสังคม ทำให้สังคมมีพื้นฐานแห่งความยุติธรรมและสันติสุข (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543) ด้วยเหตุนี้ การน้อมนำสมานัตตตามาใช้ในชีวิตประจำวันและกิจกรรมทางสังคมจึงเป็นการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยที่แท้จริง ที่เคารพทั้งสิทธิของตนเองและผู้อื่นอย่างเสมอกัน

สรุปได้ว่า สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสัมพันธ์ที่ดี สามัคคี และสมานฉันท์ โดยเน้นการเสียสละและช่วยเหลือผู้อื่น ซึ่งเป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ทานส่งเสริมความเท่าเทียมและการเคารพสิทธิมนุษยชน ปิยวาจาสร้างบรรยากาศที่ดีในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ อัตถจริยาผลักดันการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และสมานัตตาส่งเสริมความเสมอภาคและการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญของการเสริมสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงและยั่งยืน

แนวทางการส่งเสริมการประยุกต์ใช้สังคมวัตถุ 4 เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

หลักสังคมวัตถุ 4 แต่ละประการมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง การให้หรือทาน ไม่เพียงแต่เป็นการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในยามยากลำบากเท่านั้น แต่ยังช่วยลดช่องว่างของความเหลื่อมล้ำในสังคม เมื่อผู้ที่มีกำลังทรัพย์หรือทรัพยากรต่าง ๆ แบ่งปันให้แก่ผู้ที่ด้อยโอกาสกว่า ย่อมเป็นการสร้างตาข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งและนำไปสู่การสนับสนุนรัฐสวัสดิการที่ครอบคลุมและทั่วถึงมากขึ้น นอกจากนี้ การให้ยังเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของการเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการดูแลและพัฒนาสังคมร่วมกันอีกด้วย ขณะที่ ปิยวาจา หรือการพูดจาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน และสร้างสรรค์ เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย การสื่อสารด้วยความเคารพซึ่งกันและกัน ลดการใช้ถ้อยคำที่ก่อให้เกิดความแตกแยกหรือความเกลียดชัง จะช่วยสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดอกและสร้างสรรค์ แม้จะมีความเห็นที่แตกต่างกัน การรับฟังอย่างตั้งใจและการใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายจะนำไปสู่ความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการตัดสินใจร่วมกันและการประนีประนอมในระบอบประชาธิปไตยส่วนอัตถจริยา หรือการประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เป็นการเน้นย้ำถึงความรับผิดชอบร่วมกันของสมาชิกในสังคมประชาธิปไตย การที่ประชาชนและผู้มีอำนาจคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก จะนำไปสู่การตัดสินใจและการดำเนินนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง การส่งเสริมการทำงานอาสาสมัครและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสังคม ยังเป็นการเสริมสร้างพลังของภาคประชาชนและสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอีกด้วย ท้ายที่สุด สมานัตตตา หรือการวางตนเสมอต้นเสมอปลายและการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเท่าเทียม เป็นหลักการสำคัญในการลดช่องว่างและความขัดแย้งระหว่างชนชั้นและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตย การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการรับรองสิทธิและเสรีภาพของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค จะสร้างความรู้สึกร่วมกันและความเป็นพลเมืองร่วมกัน เมื่อทุกคนรู้สึกเท่าเทียมกัน จะได้รับการปฏิบัติอย่างยุติธรรมและมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ย่อมนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงและเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

แนวทางการส่งเสริมการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ ๔ เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง

ทาน	ปิยวาจา	อรรถจริยา	สมานัตตตา
ส่งเสริมวัฒนธรรม การบริจาคอย่าง สร้างสรรค์	ส่งเสริมการสื่อสาร อย่างสร้างสรรค์ใน ระบบการศึกษา	ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชน ในกระบวนการ ตัดสินใจ	บังคับใช้กฎหมาย อย่างเสมอภาคและ เป็นธรรม
สร้างกลไกการ แบ่งปันทรัพยากรที่ เป็นธรรม	สร้างพื้นที่สื่อสาร สาธารณะที่ ปลอดภัยและ สร้างสรรค์	สนับสนุนการ รวมกลุ่มและการ ทำงานอาสาสมัคร	ส่งเสริมความ หลากหลายและ ความเข้าใจระหว่าง วัฒนธรรม
สนับสนุนเศรษฐกิจ แบ่งปัน	ส่งเสริมบทบาทของ สื่อมวลชนในการ นำเสนอข้อมูลอย่าง รอบด้านและ สร้างสรรค์	ส่งเสริมความ รับผิดชอบต่อสังคม ของภาคธุรกิจ	ปลูกฝังค่านิยม ความเสมอภาคและ การไม่เลือกปฏิบัติ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเท่าเทียม โดยให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมของประชาชน การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และการสร้างความเข้าใจในคนรุ่นใหม่ เป็นปัจจัยสำคัญสู่ความสำเร็จ การพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทยโดยใช้หลักพุทธธรรมมุ่งสร้างสังคมสงบสุข ยุติธรรม และยั่งยืน ผ่านการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ ปัญญา จิตสำนึกสาธารณะ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สังคหวัตถุ 4 อันประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตยอย่างสันติสุข บทความนี้จึงมุ่งศึกษาศักยภาพของสังคหวัตถุ 4 ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคมประชาธิปไตย ตลอดจนอุปสรรค แนวทางส่งเสริมการประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมและยั่งยืน

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรม 4 ประการ ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) อตถจริยา (การทำประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอต้นเสมอปลาย) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานความสัมพันธ์ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในสังคม นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายที่สอดคล้องกัน โดยเน้นย้ำถึงการสงเคราะห์ การช่วยเหลือ การพูดจาที่ดี และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย เพื่อสร้างความรักใคร่สามัคคีและความสงบสุขในหมู่คณะ ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดเป็นของประชาชน ซึ่งมีสิทธิและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

การส่งเสริมการประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 สามารถทำได้โดยการเน้นย้ำบทบาทของหลักธรรมแต่ละประการในการเสริมสร้างสังคมประชาธิปไตย ทาน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ และสนับสนุนรัฐสวัสดิการ ปิยวาจา สร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ อตถจริยา เน้นย้ำความรับผิดชอบร่วมกันและการมีส่วนร่วมของประชาชน สมานัตตตา ส่งเสริมความเท่าเทียมและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์การนำหลักธรรมเหล่านี้มาปฏิบัติจะช่วยสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง โดยการสร้างความสมานฉันท์ ส่งเสริมการมีส่วนร่วม สร้างการสื่อสารที่ดี และลดความขัดแย้งระหว่างชนชั้นและกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรวิชัย บุญมี. (2567). การใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 7(9), 76-85.
- บุญศิริ ขวลิตธารัง. *ธรรมโอศถ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2549). *ประชาธิปไตยที่แท้กับการเมืองแบบไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). *ธรรมานุญชีวิต* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- _____. (2555). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- _____. (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พุทธทาสภิกขุ. (2525). *พุทธศาสนากับคนรุ่นใหม่และสังคมไทยในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). *ธรรมะกับประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันสันติธรรม.
- สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน). (2528). *สังคหวัตถุ 4*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (254). *การเมือง : แนวคิดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: เสมาธรรม.
- สุมาลี บุญเรือง และสุรพล สุยะพรหม. (2566). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความนิยมทางการเมืองของประชาชนที่มีต่อองค์กรเมืองในจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(3), 99-112.
- อนันต์ คติยะจันทร์ และคณะ. (2567). การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศกำลังพัฒนา : กรณีศึกษาประเทศไทย. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่*, 2(5), 63-75.
- Carlton, C. R. (1975). *Introduction to political science*. New York: McGraw-Hill.
- Lindsay, A. D. (1951). *The Essential of Democracy* (2nd ed.). Oxford. United Kingdom: Oxford University Press.